

Näringsutskottets betänkande

1984/85:1

om ett sekretariat för vissa statliga styrelserepresentanter

Ärendet

I motion 1983/84:1874 av Jan Bergqvist (s) och Nils Svensson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om att inrätta ett centralt sekretariat för samhällets styrelserepresentanter i försäkringsbolag, affärsbanker, förvaltningsbolag och stiftelser.

Motionen

Motionärerna redogör för gällande bestämmelser om statlig representation i styrelserna för affärsbanker, försäkringsbolag och vissa stiftelser och för de motiv som har angetts för denna representation. För att systemet med statliga styrelserepresentanter skall bli en verkligt effektiv del av samhällets näringspolitik och ekonomiska politik skulle det, säger motionärerna, behöva kompletteras och förbättras. För det första behöver de statliga ledamöterna ha tillgång till en ordentlig utredningsservice. För det andra måste deras erfarenheter fångas upp i en allmän diskussion om bättre principer för företagens skötsel. För det tredje bör samspelet mellan deras verksamhet och de anställdas strävanden utvecklas. Samhällsrepresentanterna är i dag till stor del utlämnade åt den information som företagsledningen presenterar, anför motionärerna. De får inrikta sig på att åstadkomma marginella förändringar av styrelsebesluten. Förutsättningarna för deras verksamhet skulle förbättras avsevärt om det fanns en basorganisation för denna.

Bestämmelser om statlig styrelserepresentation

Försäkringsaktiebolag

Styrelsen för ett försäkringsbolag skall enligt 8 kap. 1 § försäkringsrörelselagen (1982:713) bestå av minst tre ledamöter. I ett försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring skall minst en utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget. Styrelsen väljs av bolagsstämman med det undantaget att försäkringstagarrepresentant enligt bestämmelse i bolagsordningen skall utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem eller förordnas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

Motsvarande bestämmelser fanns tidigare i 70 § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse.

Det ankommer på regeringen att i samband med stadfästelse av bolagsordningen bestämma vem som skall utse försäkringstagarrepresentanter. Om inte särskild bestämmelse finns i bolagsordningen utses sådana representanter enligt praxis av regeringen.

Utöver styrelseledamöter utsedda enligt de nu refererade reglerna finns, om bolaget har minst 25 anställda, arbetstagarrepresentanter enligt lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Affärsbanker

För ett bankaktiebolag skall enligt 71 § lagen (1955:183) om bankrörelse finnas en styrelse bestående av minst fem och högst tjugotre ledamöter. Regeringen får utse högst fem ledamöter i styrelsen (offentliga styrelseledamöter) med uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen bevakas i bankens verksamhet. De övriga styrelseledamöterna – med undantag av arbetstagarrepresentanter enligt den sist i föregående avsnitt nämnda lagen – utses av bolagsstämman om inte bolagsordningen innehåller kompletterande bestämmelser.

Enligt 74 § får bankens styrelse uppdra även åt annan än verkställande direktören att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden som är beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning. Om ett sådant uppdrag avser flera personer får regeringen enligt 74 a § förordna att det skall omfatta även offentlig styrelseledamot. Om uppdraget avser regionstyrelse eller motsvarande organ får regeringen förordna att person som icke är ledamot av bankens styrelse skall omfattas av uppdraget med uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i verksamheten. Offentlig styrelseledamot eller, om det finns flera sådana, den eller de som regeringen utser får närvara och delta i överläggningarna när ärenden som senare skall avgöras av styrelsen förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter i banken.

Stiftelser m. m.

Enligt lagen (1982:315) om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser har staten rätt att utse en ledamot (offentlig styrelseledamot) och en ersättare i styrelsen för sådana allmännyttiga stiftelser som har mer än fem miljoner kronor i tillgångar. Beslut om sådan styrelserepresentation fattas av regeringen. Högst tio stiftelser får samtidigt omfattas av denna representation. De offentliga styrelseledamöterna skall särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i verksamheten. Den offentliga styrelseledamoten i en stiftelse får närvara och delta i överläggningar när ärenden som senare skall

avgöras av styrelsen förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter.

Den nu nämnda lagen ersatte lagen (1976:350) om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser. Den första lagen i ämnet antogs år 1972 och avsåg vissa aktiebolag och stiftelser. Enligt 1976 års lag, vars giltighet ursprungligen var begränsad till en försöksperiod av tre år, fick den offentliga styrelserepresentationen samtidigt omfatta högst 60 aktiebolag eller föreningar och högst tio stiftelser. Den trepartiregering som tillträdde hösten 1976 anmälde i sin regeringsförklaring att den inte avsåg att placera statliga representanter i industriföretags styrelser. Våren 1980 förlängdes försöksperioden med ett år. Lagens tillämpningsområde inskränktes emellertid då till att omfatta högst 30 förvaltningsbolag eller allmännyttiga stiftelser. Försöksperioden förlängdes sedermera med ytterligare ett år. Under försöksperioden utsågs offentliga styrelseledamöter i 22 förvaltningsbolag och åtta stiftelser.

Fondbolag

Av regeringen utsedda styrelseledamöter förekommer också, enligt lagen (1978:428) om aktiesparfonder, i fondbolag som förvaltar aktiesparfond. Detsamma gäller fondbolag som förvaltar kapitalsparfond enligt lagen (1983:890) om allemanssparande.

Nu ifrågavarande styrelseledamöter har mera begränsade funktioner än de som har berörts i det föregående och omfattas inte av motionsyrkandet.

Nuvarande offentliga styrelseledamöter

I styrelserna för nio försäkringsaktiebolag finns f. n., inkl. suppleanter, sammanlagt 18 av regeringen utsedda försäkringstagarrepresentanter, vissa med uppdrag i två med varandra förbundna företag, såsom Försäkrings AB Skandia och Livförsäkrings AB Skandia. Av dessa personer är elva riksdagsmän eller förutvarande riksdagsmän. De övriga är fem ämbetsmän och två kommunalråd.

Av 35 offentliga ledamöter i centrala och regionala styrelser för bankaktiebolag är 25 riksdagsmän eller förutvarande riksdagsmän. Av de övriga tio är flertalet landstingsråd, kommunalråd eller fackliga förtroendemän i ledande ställning.

I tio stiftelser finns offentliga styrelseledamöter eller suppleanter för sådana, till ett antal av sammanlagt sexton. Fyra personer har två uppdrag av detta slag i närbesläktade stiftelser. Sju av de sexton är riksdagsmän eller f. d. riksdagsmän. Även de övriga har i flera fall politisk bakgrund. Två är ämbetsmän och två professorer.

Utskottet

Enligt lagbestämmelser som har redovisats i det föregående utser regeringen ett antal ledamöter – i en del fall med suppleanter – i styrelser för försäkringsaktiebolag, affärsbanker och vissa stiftelser. I försäkringsbolagen är dessa personers uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. I de lagar som reglerar styrelserepresentationen i affärsbanker och stiftelser betecknas de ifrågavarande personerna som offentliga styrelseledamöter. Innehavarna av uppdragen är, som också har redovisats, i övervägande antalet fall riksdagsmän eller f. d. riksdagsmän. De tre största riksdagspartierna finns företrädade i denna kategori. Folkpartiet har av principiella skäl avstått från styrelseposter. Kommunalpolitiker, fackliga förtroendemän och statstjänstemän, samtliga i ledande ställning, finns också bland de offentliga styrelseledamöterna. Enligt lagar som gällde åren 1973–1980 fick regeringen utse offentliga styrelseledamöter också i vissa förvaltningsbolag. Nuvarande lagstiftning ger inte denna möjlighet.

I motion 1983/84:1874 (s) föreslås att staten skall ställa ett centralt sekretariat till de offentliga styrelseledamöternas förfogande. Syftet skulle bl. a. vara att ge dem tillgång till utredningsresurser och att samla upp erfarenheter som hela gruppen skulle kunna utnyttja.

Statsråd med ansvar för tillsättning av offentliga styrelseledamöter har vid några tillfällen ordnat sammankomster för dessa, avsedda för information och meningsutbyte. Utskottet utgår från att detta slags sammankomster, som utskottet anser vara värdefulla, kommer att anordnas regelbundet och inte alltför sällan.

Ett sådant organ som motionärerna önskar vill utskottet inte förorda. De kunniga och erfarna personer som styrelseuppdragen har anförtrotts åt bör, menar utskottet, kunna göra en kvalificerad insats utan en kostsam anordning av den arten. Det kan också anföras betänkligheter mot att ett centralt sekretariat skulle delta i förberedelser för styrelsearbete i en rad skilda konkurrerande företag.

Utskottet avstyrker motionen med det nu sagda och hemställer
att riksdagen avslår motion 1983/84:1874.

Stockholm den 3 oktober 1984

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s) och Ivar Franzén (c).

Reservation

Jörn Svensson (vpk) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Enligt lagbestämmelser --- (=utskottet) --- alltför sällan.

Utskottet finner motionens tankar och förslag riktiga och beaktansvärda. Offentliga styrelseledamöter är givetvis ingenting som skall finnas endast för den yttre formens skull. Skall denna representation fylla något mer påtagligt ändamål måste man förutsätta att ledamöterna kan företräda alternativa synsätt och värderingar och att de på ett samordnat sätt kan göra sådana synsätt gällande. Själva idén med offentliga styrelseledamöter bygger ju på att det finns ett behov av alternativa värderingar och av en allmän insyn i de berörda företagens och stiftelsernas verksamhet. Det är då helt följdriktigt att de offentliga styrelseledamöterna får en sådan kontaktpunkt som ett centralt sekretariat utgör och det stöd som detta kan ge. Riksdagen bör därför nu fatta ett principbeslut om att ett sekretariat av detta slag skall komma till stånd. Frågan om när sekretariatet skall inrättas och vilken omfattning det skall ha är en resursfråga, som får avgöras med hänsyn till budgetutrymmet. Utskottet finner emellertid att ändamålet med sekretariatet motiverar en relativt hög prioritering.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1874 hos regeringen begär förslag om inrättande av ett centralt sekretariat för offentliga styrelseledamöter i enlighet med vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anför:

Bestämmelserna om offentliga styrelseledamöter i affärsbankerna tillkom år 1970. Moderata samlingspartiet motsatte sig förslaget härom och framhöll att statens behov av insyn i och inflytande på affärsbankernas verksamhet redan var väl tillgodosett (BaU 1970:64 res. 1). De argument som därvid anfördes gäller fortfarande. Bankinspektionen har långtgående möjligheter att övervaka förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten och att ingripa med korrektiv mot eventuella missförhållanden. Riksbanken har vidsträckta befogenheter att styra bankernas verksamhet från ekonomisk-politiska utgångspunkter. Även på andra sätt påverkas bankerna av statliga krav. De är så integrerade i näringslivet och samhället att de inte kan bedriva sin rörelse utan att det allmännas långsiktiga intressen beaktas. Offentliga styrelseledamöter erfordras följaktligen inte för att detta syfte skall tillgodoses.

Moderata samlingspartiet har låtit sig företrädas bland affärsbankernas offentliga styrelseledamöter, sedan systemet med sådana trots skälen

däremot infördes. De principiella invändningarna mot systemet kvarstår emellertid.

2. Christer Eirefelt (fp) anför:

Jag anser att det inte bör finnas offentliga styrelseledamöter i affärsbankerna. Folkpartiet har också avstått från styrelseposter av detta slag. Skälen härför är principiella. Den sammanblandning av roller som uppstår när vissa styrelseledamöter utses att representera samhället är olämplig i en marknadsekonomi.